

Introductie Safer Caring in Zeeland

Vanaf 2015 zijn de gemeenten verantwoordelijk voor jeugdhulp inclusief pleegzorg. De pleegzorg heeft de laatste jaren te maken met verschillende belemmeringen. De problematiek van pleegkinderen is complexer geworden, het aantal pleegouders dat zich wil inzetten voor pleegkinderen neemt af en pleegouders stoppen voortijdig met het pleegouderschap. Redenen hiervoor zijn dat zij problemen ervaren met het pleegzorgsysteem, of het gevoel hebben onvoldoende serieus genomen te worden door professionals. Ook noemen pleegouders dat de impact of de druk op het gezin te groot geworden was en zij onvoldoende ondersteuning ervoeren. Sommige pleegouders geven aan dat de moeizame relatie met de ouders van het pleegkind aanleiding is om te stoppen¹. Deze onderwerpen zijn genoemd door pleegouders in recent gehouden landelijk onderzoek naar de vraag waarom pleegouders stoppen.

De benadering 'Safer Caring' kan een bijdrage leveren aan het oplossen van deze struikelblokken die pleegouders ervaren. Stichting Pleegouderssupport Zeeland heeft de introductie van Safer Caring in Zeeland geïnitieerd. De Zeeuwse gemeenten hebben de benadering van Safer Caring omarmd en subsidie gegeven voor de introductie en borging van Safer Caring.

De gemeenten, Pleegouderssupport, Juvent-Pleegzorg, William Schrikker Gezinsvormen (WSGV) en Timon-Pleegzorg, Intervence, William Schrikker Jeugd- en Gezinsbeschermers, Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering en Briedis Jeugdbeschermers werken in Zeeland nauw samen om Safer Caring tot gemeengoed te maken voor de werkwijze pleegzorg in Zeeland.

Voorafgaand aan de introductie van Safer Caring is een nulmeting uitgevoerd onder pleegouders en betrokken pleegzorgbegeleiders en jeugdbeschermers. Doel van deze meting is een 'foto' te maken van de huidige situatie. Deze meting wordt over enkele jaren herhaald zodat veranderingen zichtbaar worden.

In deze notitie wordt een korte samenvatting gegeven van de resultaten die een relatie kennen met de belangrijkste thema's uit Safer Caring. Safer Caring is erop gericht dat er sprake is van veilige pleegzorg voor het kind. Dat betekent in feite veilige pleegzorg voor alle betrokkenen waardoor pleegouders passend worden ondersteund in de opvoeding van het pleegkind. Hiermee wordt beoogd dat de continuïteit van pleegzorg voor pleegkinderen gewaarborgd wordt. Natuurlijk vermoeden we ook dat daarmee ook nieuwe pleegouders zich eerder melden omdat het zijn van pleegouder hierdoor aantrekkelijker kan worden.

Introductie Safer Caring in Zeeland

Op initiatief van Stichting Pleegouderssupport Zeeland en met commitment van alle betrokken partijen gaat vanaf 2020 een andere wind waaien in Zeeland in de ondersteuning van pleegouders. Dat dit hard nodig is blijkt al veel langer uit verschillende onderzoeken. Pleegouders haken nog te vaak af waardoor het pleegkind weg moet uit het pleeggezin. Dit noemen we in vakjargon 'breakdown'. Zo'n ongewenste en ongeplande breuk is zowel voor het pleegkind als voor de pleegouders een heftige en soms traumatische ervaring. Veel pleegkinderen hebben al meerdere opvoedingssituaties achter de rug. Wéér een overplaatsing ervaren pleegkinderen opnieuw als een deuk in het zelfvertrouwen en ongewenst zijn met alle gevolgen van dien. De problematiek van pleegkinderen is de afgelopen jaren toegenomen. De problematiek is complex en op meerdere levensgebieden. Hechttingsproblematiek ligt niet zelden ten grondslag aan deze ingewikkeldheid.

Vanaf 2015 zijn de gemeenten verantwoordelijk voor alle vormen van jeugdhulp en dat geldt ook voor de pleegzorg. Met als basis de Jeugdwet vinden de Zeeuwse gemeenten dat kinderen die niet meer in

¹ NJi, Jeugdzorg Nederland en NVP. Waarom stoppen pleegouders? 2019.

hun eigen gezin kunnen opgroeien zoveel als mogelijk in een gezinsachtige situatie moeten kunnen opgroeien. Pleeggezinnen en gezinshuisvormen verdienen dus sterk de voorkeur als alternatief voor intramurale jeugdhulp. Veel kinderen wachten op een pleeggezin. Ook in Zeeland is dat aan de orde.

Safer Caring oplossing voor deel struikelblokken die pleegouders ervaren

Stichting Pleegouderssupport Zeeland voert met regelmaat onderzoek uit naar wat pleegouders nodig hebben om hun werk goed te kunnen doen. Dit heeft ertoe geleid dat Pleegouderssupport een andere benadering van pleegouders genaamd 'Safer Caring', heeft omarmd en naar Zeeland heeft gehaald. Dit is gebeurd met ondersteuning van Stichting Kinderpostzegels en de Zeeuwse gemeenten.

De benadering van Safer Caring onderscheidt zich door drie kenmerken:

1. Gelijkwaardige positie van pleegouders;
2. Anticiperen op eventuele risico's voor alle betrokkenen;
3. Expliciet aandacht voor gedelegeerd opvoederschap van pleegouders.

Dat lichten we nader toe:

Ad. 1. Samenwerking tussen pleegzorgbegeleiders, jeugdbeschermers, ouders en pleegouders gebeurt op basis van gelijkwaardigheid en niet louter op basis van (juridische) formele bevoegdheden. Dit betekent ook dat belangrijke besluiten die betrekking hebben op het pleegkind gezamenlijk worden voorbereid en genomen. Het werken in een zorgteam is daarbij een belangrijk hulpmiddel waarin ruimte is voor het bespreken van ieders individueel belang en de gezamenlijke belangen.

Ad. 2. Het opvoeden van pleegkinderen brengt risico's met zich mee. Risico's voor het pleegkind zelf, eventuele andere kinderen in het gezin, voor pleegouders, ouders maar ook voor de betrokken professionals van de pleegzorgorganisatie en gecertificeerde instelling. Een pleeggezin stelt zich open voor een kind dat vaak een traumatische achtergrond heeft of uit een onveilige situatie komt. Pleegouders die dagelijks met deze kinderen leven, worden geconfronteerd met situaties en getuigenissen die soms erg schokkend of beangstigend zijn. Sommige pleegouders kunnen zich daar moeilijk van losmaken. Stressklachten, zoals slaapstoornissen, prikkelbaarheid en vermoeidheid kunnen het gevolg zijn. Pleegouders krijgen soms ook te maken met risico's van valse beschuldigingen en (onterechte) zorgmeldingen. Als pleegouder draag je de zorg voor een kind van een ander. Daar moet je uiteraard verantwoording over afleggen. Dit mag echter niet betekenen dat je als pleegouder nooit fouten maakt of mag maken. Dit onderwerp bespreekbaar maken is noodzakelijk. Het zoeken naar balans is soms ook lastig. Het trauma van het pleegkind is direct (primair) en dat van de pleegouders, pleegzorgbegeleiders en andere betrokken hulpverleners is indirect (secundair).

Ad. 3. Een ouder heeft per definitie gezag over een kind omdat hij of zij opvoeder is. Gezag is noodzakelijk verbonden aan het opvoeden, grootbrengen en leren van een kind. De pleegouder heeft geen formeel gezag, maar heeft wel de dagelijkse verantwoordelijkheid voor een pleegkind. Binnen Safer Caring is nadrukkelijk aandacht voor de bevoegdheid van pleegouders om alledaagse beslissingen over het kind te nemen. Deze bevoegdheid maakt dat pleegouders het pleegkind kunnen opvoeden.

Samenvatting oude en nieuwe werkwijze

Oude werkwijze	Nieuwe werkwijze
Samenwerking op basis van bevoegdheden	Samenwerking op basis van gelijkwaardigheid
Ieder besluit vanuit eigen verantwoordelijkheid	Gedeelde besluitvorming in zorgteam
Ieder maakt eigen plan	Het zorgteam maakt één plan
Risico's worden gemedend	Risico's worden proactief besproken

Zorgteam centraal

In de werkwijze van Safer Caring staat dus een goede samenwerkingsrelatie tussen ouders, pleegkind, pleegouders, het netwerk en betrokken professionals centraal. Deze samenwerkingsrelatie is essentieel voor de ontwikkeling van het kind in het pleeggezin en de stabiliteit van de plaatsing. Om die reden wordt binnen Safer Caring altijd een zorgteam samengesteld waarbinnen afstemming over het pleegkind plaatsvindt. In het zorgteam zijn alle direct betrokkenen bij het pleegkind

vertegenwoordigd: ouders, pleegouders, jeugdbeschermer, pleezorgbegeleider en hulpverleners. Wederzijdse acceptatie, gedeelde doelen en duidelijke afspraken hebben een positieve invloed op de ontwikkeling van het kind. Het werken in zorgteams en het werken volgens de principes van Safer Caring sluiten goed aan op de Richtlijn pleezorg (NVO, NIP en BPSW).

Trainingen Safer Caring

In 2019 is een start gemaakt met trainingen Safer Caring. Kenmerkend voor deze trainingen is dat de deelnemersgroep bestaat uit pleegouders, pleezorgbegeleiders en jeugdbeschermers (gedwongen hulpverlening). Zij worden gezamenlijk in drie bijeenkomsten deskundig gemaakt in de drie onderwerpen van Safer Caring. In tweede instantie worden ook de lokale jeugdprofessionals van de gemeentelijke toegangsteams wegwijs gemaakt in de werkwijze van Safer Caring (vrijwillige hulpverlening). Uit de evaluaties van de trainingen tot nu blijkt dat de deelnemers enthousiast zijn over de inhoud en de samenstelling van de trainingsgroepen.

Nulmeting onder pleegouders, pleezorgbegeleiders en jeugdbeschermers

Voorafgaand aan de start van de trainingen Safer Caring vond een nulmeting plaats in Zeeland onder pleegouders, pleezorgbegeleiders en jeugdbeschermers (of gezinsmanagers en jeugdwerkers). Doel van deze nulmeting was om te kunnen volgen of de introductie van Safer Caring de gewenste positieve veranderingen laat zien in de ervaring en beleving van pleegouders, pleezorgbegeleiders en jeugdbeschermers. Daarnaast is het ook interessant om over meerdere jaren te volgen of er sprake is van een terugloop in het aantal overplaatsingen van pleegkinderen en het aantal voortijdige ongewenste en ongeplande beëindigde pleezorgplaatsingen (breakdowns). Cijfers over breakdowns zijn op Zeeuws niveau beschikbaar bij de Inkooporganisatie Jeugdhulp Zeeland.

Deze nulmeting is dus een eerste stap in het verbeter- en veranderproces en brengt de huidige situatie in kaart. Een nulmeting als deze zorgt ervoor dat er gegevens van de beginsituatie zijn, zodat er na het doorvoeren van verbeteringen/veranderingen een vergelijking gemaakt kan worden. Om die reden is het zinvol om na 1-1,5 jaar een vervolgmeting te doen. De uitgevoerde nulmeting biedt verschillende thema's waarop de vervolgmeting later specifiek kan ingaan en die een relatie kennen met het gedachtegoed van Safer Caring.

De vragenlijsten zijn uitgezet onder pleegouders, pleezorgbegeleiders en jeugdbeschermers van Juvent, Timon, William Schrikker Pleezorg, Intervence, Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering en William Schrikker Jeugdbescherming & Jeugdreclassering.

De nulmeting levert kwalitatief rijke informatie op die de betrokken organisaties kunnen benutten voor verbeteringen in de eigen organisaties. De nulmeting geeft tegelijkertijd een doorkijk in de stand van zaken rondom ervaren werkdruk en de beleving van professionals met betrekking tot de kwaliteit in ervaren ondersteuning in hun werk.

Hieronder volgen enkele belangrijke opbrengsten van de nulmeting in relatie tot de thema's van de benadering van Safer Caring.

Pleegouders meer tevreden over samenwerking met begeleiders dan met beschermers

Pleegouders zijn in Zeeland in het algemeen meer tevreden over de samenwerking en ondersteuning die zij ervaren in het contact met pleezorgbegeleiders dan over de ondersteuning en samenwerking met jeugdbeschermers. In cijfers is 75% van de pleegouders tevreden tot zeer tevreden over de samenwerking met pleezorgbegeleiders (8% is (zeer) ontevreden en 17% oordeelt neutraal).

Pleegouders benoemen in 39% van de situaties dat zij over de samenwerking met jeugdbeschermers van de gecertificeerde instelling tevreden tot zeer tevreden zijn (35% is (zeer) ontevreden en 26% oordeelt neutraal). Bij dit resultaat is het relevant om in ogenschouw te nemen dat pleezorgbegeleiders en jeugdbeschermers een verschillende rol en verantwoordelijkheid hebben. De jeugdbeschermer heeft een wettelijke opdracht van de rechter en die rol is soms ondankbaar.

'Het duurde maanden voordat er een vervangende jeugdbeschermer beschikbaar was en in de tussentijd was het slecht geregeld.'

Besluitvorming over pleegkind in goed overleg

Bijna een derde (32%) van de pleezorgbegeleiders ervaart dat besluitvorming over het pleegkind in goed overleg verloopt met ouders, pleegouders, pleegkind (vanaf 12 jaar). Van de pleezorgbegeleiders is 4% het hiermee oneens en 43% is hierover neutraal.

Meer dan de helft van de jeugdbeschermers (52%) ervaart dat besluitvorming over het pleegkind in goed overleg verloopt met ouders, pleegouders, pleegkind.

Een derde van de jeugdbeschermers (32%) ervaart de besluitvorming over het pleegkind niet goed verloopt met ouders, pleegouders en pleegkind (vanaf 12 jaar). 36% van de jeugdbeschermers is hierover neutraal.

Pleegouders zijn in 41% van de situaties het zeer oneens tot oneens met de stelling dat besluiten door de jeugdbeschermer goed worden toegelicht (in 23% van de gevallen staan pleegouders hier neutraal tegenover en in 36% zijn zij het hiermee eens tot zeer eens).

'Gemaakte afspraken werden niet altijd opgevolgd. De communicatie met de biologische ouders liep moeizaam en wij moesten hier zelf achteraan als pleeggezin'

Verschil in tijdig nakomen van onderlinge afspraken begeleiders en beschermers

De pleegzorgbegeleiders ervaren in 23% van de situaties dat de jeugdbeschermers de gemaakte afspraken op tijd nakomen. Jeugdbeschermers ervaren andersom dat pleegzorgbegeleiders in 61% van de situaties afspraken op tijd nakomen.

Wisseling begeleiders en beschermers geeft wisseling in plannen of doelen

Pleegouders ervaren dat gemaakte plannen of gestelde doelen voor het pleegkind bij een wisseling van pleegzorgbegeleider niet altijd hetzelfde blijven. Zo ervaren pleegouders in 22% van de situaties dat deze plannen of doelen bij nieuwe pleegzorgbegeleiders niet hetzelfde blijven en bij nieuwe jeugdbeschermers blijven in 45% van de situaties de plannen of doelen niet hetzelfde.

'Wij ervaren veel onrust bij wisseling in begeleiding'.

'De ervaringen die wij hebben met jeugdbeschermers zijn niet goed. Zij nemen of krijgen te weinig tijd om zich goed in te lezen in de casus. Zij worden niet gesteund door hun organisatie en er zijn veel wisselingen. Hierdoor worden in de praktijk veel fouten gemaakt en verkeerde beslissingen genomen'.

Safer Caring levert belangrijke bijdrage aan verbeteringen voor pleegouders

De ergernissen en knelpunten die pleegouders in Zeeland ondervinden komen over het algemeen grotendeels overeen met de ongenoegens van pleegouders in het algemeen. Dit kunnen we baseren op verschillende onderzoeken die elders zijn uitgevoerd. In die zin is de nulmeting een bevestiging van wat elders aan resultaten is gevonden onder pleegouders. Voor deze gevonden knelpunten en ergernissen kan Safer Caring als aanpak een belangrijke oplossing betekenen. Dit kan doordat Safer Caring als benadering omarmd wordt door alle betrokken gemeenten en organisaties in Zeeland (inclusief Briedis Jeugdbeschermers die als gecertificeerde instelling ook actief is in Zeeland).

Vervolg

De bestuurders en managers van de betrokken organisaties hebben een werkagenda opgesteld voor de komende jaren voor het waarborgen van Safer Caring in Zeeland. In de gemeenschappelijke werkagenda is opgenomen dat de trainingen Safer Caring worden gecontinueerd en het tempo wordt opgevoerd, dat in de praktijk gewerkt wordt met Zorgteams, dat deze werkwijze in de eigen organisatie ingevoerd wordt in alle relevante werkprocessen voor pleegzorg en dat jeugdprofessionals werkzaam in de toegang van gemeenten in het voorjaar van 2020 ook worden getraind. Vanaf april 2020 worden alle nieuwe pleegzorgplaatsingen volgens de benadering Safer Caring uitgevoerd.

Meer informatie

Pleegouders, pleegzorgbegeleiders en jeugdbeschermers die meegewerkt hebben aan de nulmeting worden door hun eigen organisatie geïnformeerd over de resultaten van de nulmeting.

Binnen Juvent kunt u contact opnemen met Mariska Luiten, bereikbaar via MLuiten@juvent.nl.